

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2021. gada 12. novembrī
(OR. en)

13761/21

AGRI 536
AGRIFIN 134
AGRIORG 127

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2021. gada 12. novembris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretārs <i>Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2021) 689 final
Temats:	KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI Ārkārtas rīcības plāns par pārtikas apgādi un nodrošinātību ar pārtiku krīzes laikā

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2021) 689 *final*.

Pielikumā: COM(2021) 689 *final*

Briselē, 12.11.2021.
COM(2021) 689 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Ārkārtas rīcības plāns par pārtikas apgādi un nodrošinātību ar pārtiku krīzes laikā

{SWD(2021) 317 final} - {SWD(2021) 318 final}

Satura rādītājs

1.	IEVADS	2
2.	COVID-19 KRĪZES MĀCĪBA	3
3.	BALSTĪŠANĀS UZ PASTĀVOŠO ES POLITIKU REAĢĒŠANĀ TURPMĀKĀS KRĪZĒS	5
3.1.	Pastāvošie politiskie satvari ir darbotiespējīgi un uzticami	5
3.2.	Pašreizējās iniciatīvas ES gatavības uzlabošanai	6
4.	JAUNI RISKI ES PĀRTIKAS APGĀDEI UN NODROŠINĀTĪBAI AR PĀRTIKU: VĀJĀS VIETAS UN ATKARĪBAS	7
5.	ES ĀRKĀRTAS RĪCĪBAS PLĀNS PĀRTIKAS NODROŠINĀJUMAM.....	8
5.1.	Principi, kas jāievēro krīzes laikā.....	9
5.2.	Pārtikas nodrošinājuma krīžgatavības un reaģēšanas mehānisms (<i>EFSCM</i>).....	10
5.3.	Eiropas Pārtikas nodrošinājuma krīžgatavības un reaģēšanas mehānisma (<i>EFSCM</i>) darbības.....	11
5.3.1.	Prognozēšana, riska novērtēšana un uzraudzība.....	11
5.3.2.	Koordinācija, sadarbība un saziņa	12
6.	SECINĀJUMI	13

1. IEVADS

ES pārtikas apgādes ķēde eiropiešiem ikdienā nodrošina **plašu kvalitatīvas pārtikas sortimentu**. To panākusi ES lauksaimniecības, zvejniecības, akvakultūras un pārtikas nozares pieredze un konkurētspēja. Atšķirīgās klimata, teritorijas un ekonomikas struktūrās šīs nozares gūst labumu no kopīgās lauksaimniecības un zivsaimniecības politikas (attiecīgi “KLP” un “KZP”), un tajās darbojas vairāk nekā 11 miljoni ES lauku saimniecību un 81 000 zvejas kuģu. Patērētājiem ir pieejamas gan īsākas pārtikas piegādes ķēdes, kas atbalstāmas tā, kā dalībvalstīm jau ieteikts sakarā ar KLP stratēģiskajiem plāniem, gan garākas pārtikas piegādes ķēdes, kurās ir sarežģītāki procesi. ES vienotais preču un pakalpojumu tirgus ļauj efektīvi sadalīt drošu pārtiku starp dalībvalstīm. Ar savu tirdzniecības politiku ES ir arī pasaulei nozīmīga pārtikas tirgotāja. Lauksaimniecības un pārtikas produktu ārējās tirdzniecības neto pārpalikums 2020. gadā bija 62 miljardi eiro. Tomēr jau ilgi tiek reģistrēts jūras produktu tirdzniecības deficīts, kas kopš 2010. gada ir palielinājies par 33 %.

Pārtikas apgādes un pārtikas nodrošinājuma nodrošināšana ir mērķis, kas noteikts Līguma par Eiropas Savienības darbību 39. pantā, un tā sasniegšana nebūt nav pilnīgi droša. Covid-19 krīze atmodināja no sapņiem tos, kuri uzskatīja, ka kādu pārtikas produktu sagādes problēmas ES veikalos nav iedomājamas. Grūtības pārtikas piegādes ķēdē dažos gadījumos patukšoja plauktus, lai gan kādu laiku patērētājiem pieejami nebija tikai daži produkti.

Šā paziņojuma mērķis ir noteikt ES darbības trūkumu novēršanai un labākai reaģēšanai turpmākās krīzēs. Stratēģijā “No lauka līdz galdam”¹ norādīts, ka ES šim nolūkam “pastiprinās koordināciju **kopīgai Eiropas reaģēšanai** uz pārtikas sistēmas ietekmējošām krīzēm”. Gan Eiropas Parlaments, gan Padome apsveica Komisijas nodomu izstrādāt ārkārtas rīcības plānu^{2,3}.

Komisijas 2020. gada stratēģiskās prognozēšanas ziņojumā⁴ galvenā uzmanība tika pievērsta noturībai. Komisija ir lūgusi Galveno zinātnisko padomdevēju grupas atzinumu par šo jautājumu⁵.

Tāpēc Komisija aktīvi uzlabo krīžu pārvarēšanu ES, arī gatavību krīzēm. Ārkārtas rīcības plānošana prasa noteikt procedūras koordinācijai, sadarbībai un informācijas apmaiņai starp galvenajiem darītājiem.

---

¹ [COM\(2020\) 381](#).

² [Padomes secinājumi par stratēģiju “No lauka līdz galdam”](#).

³ Eiropas Parlamenta 2021. gada 20. oktobra rezolūcija par stratēģiju “No lauka līdz galdam” taisnīgas, veselīgas un videi draudzīgas pārtikas sistēmas vārdā (2020/2260(INI)).

⁴ [2020. gada stratēģiskās prognozēšanas ziņojums](#).

⁵ [Stratēģiska krīžu pārvarēšana Eiropas Savienībā](#).

Virzoties uz priekšu ārkārtas situācijas pasākumu plānošanā, Komisija turpinās veicināt noturīgākas un ilgtspējīgākas ES pārtikas sistēmas saskaņā ar stratēģiju “No lauka līdz galdam” un Biodaudzveidības stratēģiju, izmantojot reformētās KLP⁶ atbalstu, jauno bioloģiskās lauksaimniecības rīcības plānu⁷, stratēģiskās vadlīnijas akvakultūrai⁸ un 2023. gadam plānoto priekšlikumu pieņemt pamata tiesību normas par ilgtspējīgām pārtikas sistēmām.

2. COVID-19 KRĪZES MĀCĪBA

ES pārtikas sistēmas izturība nodrošināja, ka **Covid-19 pandēmijas izraisītā veselības krīze nav pārgājusi pārtikas krīzē**.⁹ Ražošanas pusē cenas krīzes laikā turējās relatīvi stabilas. Tomēr tādos tirgos kā zvejniecības un akvakultūras, kartupeļu, gaļas un vīna tirgi pārtikas pakalpojumu slēgšana izraisīja strauju pieprasījuma kritumu. Patēriņa pusē pārtikas cenas 2020. gada aprīlī un maijā mēreni cēlās (līdz +5 %), taču pēc tam situācija strauji normalizējās. Tā kā pārtikas piegāde tika uzskatīta par būtisku darbību jau no pirmajiem politiskajiem pasākumiem, pārtikas nozare kopumā tika skarta mazāk nekā citas tautsaimniecības nozares. Tas ļāva panākt lielisku un ātru atveseļošanos. Lauksaimniecības un pārtikas produktu tirdzniecības pozitīvie rezultāti 2020. gadā (+1,4 % salīdzinājumā ar 2019. gadu) vēl labāk raksturo situāciju un pierāda, cik svarīgi ir arī krīzes laikā saglabāt atvērtu tirdzniecību.

Tā kā **lauksaimniecība, zvejniecība un akvakultūra, kā arī pārtikas nozare bieži saņem satricinājumus** laika kaprīžu, tirdzniecības vai sanitāru problēmu dēļ, KLP un KZP paredzējušas regulatīvus instrumentus šo nozaru atbalstīšanai. Covid-19 krīzes laikā šie instrumenti ļāva ES ātri reaģēt: tirgus nelīdzsvarotības riskus kompensēja ar atbalstu privātai uzglabāšanai, un ražotāju naudas plūsmas problēmas tika risinātas ar kompensācijas maksājumiem. Pasākumiem bija tieša ietekme, tie deva pārliecinošus signālus un ietekmēja rīcību tirgos. Profesionālajām organizācijām, piemēram, ražotāju un starpnozaru organizācijām, bija izšķirīga nozīme ražošanas un tirdzniecības stratēģijas pielāgošanā. Komisija arī nodrošināja ES politikas darbībai nepieciešamo elastību. **Valsts atbalsta pagaidu regulējuma** laicīga pieņemšana 2020. gada marta vidū ļāva dalībvalstīm sniegt izšķirīgu atbalstu operatoriem. Zvejniecībai par labu nāca grozījumi Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondā (EJZF).

Cita balstpolitika, kas ir ārkārtīgi svarīga labai pārtikas piegādes ķēdes funkcionēšanai, piemēram, preču un cilvēku mobilitātes politika, prasīja ārkārtēju rīcību. 2020. gada marta vidū Komisija publicēja Vadlīnijas par zaļajām joslām, lai nodrošinātu preču pārvietošanos vienotajā tirgū. Paziņojumā par darba ņēmēju brīvas pārvietošanās

---

⁶ Atbalstu izturīgām pārtikas sistēmām iekļaut atsevišķu dalībvalstu KLP stratēģiskajos plānos.

⁷ [COM\(2021\)141](#).

⁸ [COM\(2021\)236](#).

⁹ Dienestu darba dokumenta I pielikumā ir iekļauta rūpīga analīze par Covid-19 ietekmi uz ES pārtikas apgādi. Eiropas Parlaments publicēja [pētījumu, kurā novērtēta Covid-19 provizorisks ietekme uz Eiropas lauksaimniecību](#).

īstenošanu Covid-19 uzliesmojuma laikā¹⁰ pie būtiskākajiem darba ņēmējiem Komisija pieskaitīja arī **pārrobežu un sezonas darba ņēmējus pārtikas nozarē**, kā arī **transporta darbiniekus**. Respondenti, kas piedalījās mērķaptaujā¹¹ par šo iniciatīvu, uzskata, ka vadlīnijas par zaļajām joslām ir vislietderīgākais no pasākumiem. (54 % – “ļoti lietderīgs”). Ieinteresētās personas atzinīgi novērtēja arī Komisijas sniegto informāciju un norādījumus, kā arī tirdzniecības veicināšanas pasākumus, piemēram, tos, kas ļauj saņemt elektroniskus sertifikātus.

Neraugoties uz ES pārtikas sistēmas izrādīto noturību, ir konstatētas vairākas jomas, kurās vajadzīgi uzlabojumi.

Tika ziņots par ES **publiskā sektora iestāžu koordinācijas trūkumu**. Dažas dalībvalstis pieņēma vienpusējus pasākumus, kas apdraud vienoto tirgu, limitējot vai ierobežojot brīvu pārtikas kustību vai dodot priekšroku pašmāju ražojumiem. Tādi pasākumi var likties nodrošinām pagaidu aizsardzību pašmāju operatoriem, bet var ātri ietekmēt operatoru piekļuvi nepieciešamajiem izejmateriāliem ārvalstīs. Šie pasākumi sākotnējos posmos vēl vairāk sarežģīja krīzes pārvaldību un saasināja saspringto situāciju pārtikas sistēmā.

Tā kā trūka **strukturētas koordinācijas kanālu**, pārtikas piegādes ķēdes īpašās politiskās vajadzības ne vienmēr bija uzskatāmas un tām bija jākonkurē ar citām ārpuskārtas vajadzībām, it īpaši tādām, kas saistītas ar sabiedrības veselību.

Līdzīgs saspīlējums novērots **citur pasaulē**. Dažas valstis noteica pārtikas tirdzniecības ierobežojumus (galvenokārt eksporta aizliegumus), lai gan daudz mazākā mērā nekā iepriekšējās krīzēs. Lauksaimniecības tirgus informācijas sistēmai (AMIS)¹² bijusi liela nozīme starptautiskās koordinācijas nodrošināšanā.

Ir kļuvis skaidrāks, ka ir vajadzīga **integrētu pārtikas sistēmu pieeja**, kas atzīst savstarpējo atkarību un ietver ne tikai tādus pašas pārtikas piegādes ķēdes dalībniekus kā lauksaimniekus un zvejniekus, pārtikas pārstrādātājus, tirgotājus, mazumtirgotājus, pārtikas pakalpojumus, ieskaitot to darbiniekus. Tajā būtu jāņem vērā arī darītāji, kas atbalsta ķēdes darbību, piemēram, transporta un loģistikas nozare, kā arī nozares, kas nodrošina vajadzīgos resursus un iepakojuma materiālus.

Krīze arī parādīja, ka politikas veidotājiem un ieinteresētajām personām būtiska ir piemērota **saziņa**, lai tie varētu pieņemt informācijā balstītus lēmumus un ievērot darbības nepārtrauktības plānus un lai sabiedrība būtu objektīvi informēta par krīzi un izvairītos no neracionālas uzkrājumu veidošanas.

---

¹⁰ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:52020XC0330\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:52020XC0330(03)).

¹¹ Ieinteresēto personu mērķaptaujas rezultāti sīkāk aprakstīti atsevišķā kopsavilkuma ziņojumā.

¹² [Lauksaimniecības tirgus informācijas sistēma](#).

3. BALSTĪŠANĀS UZ PASTĀVOŠO ES POLITIKU REAGĒŠANĀ TURPMĀKĀS KRĪZĒS

3.1. Pastāvošie politiskie satvari ir darbotiespējīgi un uzticami

Pastāvošajos politiskajos satvaros, kas attiecas uz pārtikas piegādes ķēdi, ir **plašs pasākumu un instrumentu klāsts krīžu risināšanai**.

Lauksaimniecībā tiešie maksājumi nodrošina ienākumu drošības tīklu, kas atbalsta ES lauku saimniecību izturētspēju. Lauku attīstības politika atbalsta riska pārvaldību, zināšanu krāšanu un piegādes ķēdes organizāciju. Specifisks neseno pieņemtās KLP reformas mērķis ir veicināt gudru, noturīgu un daudzveidīgu lauksaimniecību, kas garantē nodrošinātību ar pārtiku. Grozītā Regula (ES) Nr. 1308/2013¹³ par lauksaimniecības tirgiem un uzlabotie noteikumi par lauksaimniecības rezervi¹⁴ stiprinās ES spēju elastīgāk reaģēt krīzēs.

Zvejniecības un akvakultūras jomā KZP mērķis ir nodrošināt, ka zvejas un akvakultūras darbības ilgtermiņā ir vidiski ilgtspējīgas un dod ieguvumu ekonomikai, sociālajai sfērai un nodarbinātībai. Eiropas 2021.–2027. gada Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fondā ir iestrādāts mehānisms finansiālai kompensēšanai ārkārtēju notikumu gadījumos, kuri rada ievērojamus traucējumus tirgos un kurus Komisija atzinusi par ārkārtējiem.

Pārtikas drošuma prasības un oficiālās kontroles noteikumi ļauj Komisijai celt priekšā pasākumus, kas vajadzīgi, lai ierobežotu briesmas dzīvnieku un augu veselībai un dzīvnieku labklājībai. Ir izveidots arī **krīzes pārvaldības satvars** negadījumiem, kas saistīti ar uzņemto pārtiku.

Dalībvalstīm ir būtiska nozīme reaģēšanā uz krīzēm. **Valsts atbalsta** noteikumi ļauj kompensēt dabas katastrofu radītos zaudējumus, tai skaitā gadījumos, kad radušies “nopietni traucējumi kādas dalībvalsts tautsaimniecībā”¹⁵.

Eiropas atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām (EAFVP) atbalsta darbības dalībvalstīs, lai vistrūcīgākajām personām palīdzētu ar pārtiku. Pārtikas bankas ir norādījušas, ka 2020. gadā ir strauji pieaudzis pieprasījums pēc pārtikas palīdzības. EAFVP noteikumi cita starpā tika grozīti, lai šīs vajadzības ņemtu vērā. Dalībvalstis ir izstrādājušas dažādus instrumentus, ar kuriem nodrošina labāku piekļuvi pārtikai, piemēram, tiešu pārtikas palīdzību vai atbalstu pārtikas bankām, un ir uzsākušas iniciatīvas, lai atrastu citus galamērķus pārtikas pārpalikumiem un izvairītos no pārtikas izšķērdēšanas.

---

¹³ [OV L 347, 20.12.2013., 671. lpp.](#)

¹⁴ Lauksaimniecības rezerve “dos papildu atbalstu ..., lai nekavējoties reaģētu tādu krīžu gadījumā, kas ietekmē lauksaimniecisko ražošanu vai lauksaimniecības produktu izplatīšanu”.

¹⁵ Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 107. panta 3. punkta b) apakšpunkts.

Vienlaikus dalībvalstis var izmantot **Savienības civilās aizsardzības mehānismu (UCPM)**, lai jebkāda veida katastrofas gadījumā pieprasītu un sniegtu dažāda veida finansiālu un operatīvu atbalstu, tai skaitā arī lai pārtikas krīzes gadījumā citām dalībvalstīm lūgtu pārtiku. Ārkārtas reaģēšanas koordinēšanas centrs (*ERCC*) darbojas kā nepārtrauktas darbības krīzes koordinācijas centrs un veicina ātru koordināciju ar dalībvalstu iestādēm un starp tām, lai reaģētu uz ārkārtas situācijām. Koordinācija ar *ERCC* un *UCPM* ir būtiska tādu liela mēroga katastrofu gadījumā, kuras ir saistītas ar pārtikas jomu.

ES pārtikas sistēmu noturību stiprina vairākas citas ES politikas jomas, piemēram, tās, kas atbalsta aprites ekonomiku un ES pētniecības un inovācijas politiku.

3.2. Pašreizējās iniciatīvas ES gatavības uzlabošanai

ES aizsargā **kritisko infrastruktūru**, lai mazinātu neaizsargātību un nodrošinātu sabiedrības un ekonomikas funkcionēšanu¹⁶. Regulā par ārvalstu tiešo ieguldījumu izvērtēšanu ir noteikta ES mēroga sistēma, ar ko koordinē ar **ārvalstu ieguldījumiem** saistītās darbības¹⁷. Tā ietver arī riskus, kas pārtikas nodrošinājumam rodas, kad tiek risināti ar lauksaimniecības zemi vai infrastruktūru saistīti jautājumi. ES Industriālās stratēģijas atjauninājumā¹⁸ ir iekļauts **Vienotā tirgus ārkārtas instruments (SMEI)**, lai nodrošinātu personu brīvu pārvietošanos un preču un pakalpojumu pieejamību. Stratēģijā arī aptverts risks attiecībā uz globālo piegādes ķēžu pārrāvumu, kas ietekmē svarīgāko preču pieejamību, proti, paredzēta **stratēģisko atkarību** uzraudzība. Arī **mobilitātes sektorā** ar Komisijas Ilgtspējīgas un viedas mobilitātes stratēģiju¹⁹ ir paziņots par ārkārtas rīcības plānu transporta jomā. **Veselības nozarē** Komisija ir guvusi atziņas no Covid-19 pandēmijas un, lai sekmīgāk paredzētu sabiedrības veselības riskus un uzlabotu ārkārtas rīcības plānošanu²⁰, ir izveidojusi Veselības ārkārtas situāciju gatavības un reaģēšanas iestādi (*HERA*). Ņemot vērā iespējamus **kiberdraudus**, Komisija ir ierosinājusi jaunu Direktīvu²¹, ar ko paredz pasākumus nolūkā visā Savienībā panākt vienādi augsta līmeņa kiberdrošību un ar ko atceļ Direktīvu (ES) 2016/1148; tās darbības jomā ir pārtikas ražošana, pārstrāde un izplatīšana.

Lielākajā daļā **dalībvalstu** ir paredzēti pasākumi ārkārtas rīcības plānošanai pārtikas nozarē. Tās ir paredzējušas monitoringu un datu vākšanu, informācijas pārredzamību ar tirgus ziņojumu palīdzību un regulāru saziņu ar ieinteresētajām personām. Ārkārtas rīcības plānošana dalībvalstīs ir atšķirīga. Atbildība ir sadalīta starp vairākām iestādēm,

---

¹⁶ [COM\(2020\) 829](#).

¹⁷ [Ārvalstu tiešo investīciju izvērtēšana](#).

¹⁸ [COM\(2021\) 350](#).

¹⁹ [COM\(2020\) 789](#).

²⁰ [COM\(2021\) 380](#).

²¹ [COM\(2020\) 823](#).

un pārtikas joma ir ietverta vispārējās ārkārtas rīcības plānošanas darbībās. Vairums dalībvalstu Covid-19 krīzes rezultātā pārskata savus pasākumus.

Stratēģiskās rezerves glabā vismaz septiņas dalībvalstis, un tās pārvalda vai nu publiskās iestādes, vai privāti operatori. Rezervēs galvenokārt ir pamatpārtikā izmantotie graudi, bet dažkārt rezervēs ir arī citas preces, piemēram, ražošanas resursi. Dažas dalībvalstis ir publicējušas ieteikumus iedzīvotājiem mājās pastāvīgi glabāt pārtikas krājumus.

Šādi krājumi kopā ar tirdzniecību var mazināt pārtikas nodrošinājuma krīžu ietekmi, jo īpaši jaunattīstības valstīs. Tomēr preču un pārtikas produktu ātrbojības dēļ krājumu veidošanas politikām parasti ir ievērojamas izmaksas. Ja krājumu veidošanu tieši pārvalda publiskās iestādes, no līdzīgiem centieniem tiek atturēts privātais sektors. Turklāt krājumu nodošana aprītē var ietekmēt tirgu darbību.

4. JAUNI RISIKI ES PĀRTIKAS APGĀDEI UN NODROŠINĀTĪBAI AR PĀRTIKU: VĀJĀS VIETAS UN ATKARĪBAS

Ražošanas jaudu un izplatīšanu pārtikas piegādes ķēdē ietekmē **pieaugošā nenoteiktība, kā arī cenu un piedāvājuma nestabilitāte**. Daži riski ietekmē visus šos aspektus.

Pēdējās desmitgadēs ES lielā mērā ir bijusi pasargāta no krīzēm, kuru rezultātā rodas pārtikas nodrošinājuma problēmas, kas saistītas ar ražas zudumu vai politiskiem konfliktiem. Tomēr aizvien biežāk novērojami **ar klimata pārmaiņām un vides degradāciju saistīti laikapstākļi**, un tie ir galvenais ar pārtikas nodrošinājumu saistītais apzinātais risks (60 % no respondentiem mērķaptauajā).

Biežāki ekstrēmi laikapstākļi²² (aukstuma periodi un plūdi, biežāki un intensīvāki sausuma periodi kā, piemēram, 2018. un 2019. gadā, vai karstuma viļņi, kuru rezultātā izceļas liela mēroga mežu ugunsgrēki) liecina, ka klimata pārmaiņām ir aizvien lielāka ietekme uz lauksaimniecības un jūras produktu ražošanu ES, piemēram, lopbarības kultūraugu ražu zudumi sausuma dēļ. Lielāka varbūtība, ka vienlaicīgi var būt vairāki ekstrēmu laikapstākļu notikumi, kas ietekmē vairākas ražošanas jomas, var izraisīt spriedzi tirgos un pārtikas krājumu jomā. **Papildu spiediens** uz pārtikas ražošanu ir saistāms ar vides degradāciju, resursu nepietiekamību un biodaudzveidības mazināšanos, kā arī ar augu un dzīvnieku veselību. Šiem ar klimatu un vidi saistītajiem riskiem var būt daudz lielāka ietekme uz ES pārtikas apgādi nekā Covid-19 krīzei. Stratēģijā “No lauka līdz galdam” ir paredzētas darbības, ar kurām pārtikas sistēmu padarīt noturīgāku un panākt ilgstošāku nodrošinātību ar pārtiku, neraugoties uz klimata pārmaiņām un biodaudzveidības mazināšanos.

Pārtikas piegādes ķēdes darbību var apdraudēt arī citi riski, piemēram, tādi, kas saistīti ar sabiedrības veselību, tehnoloģijām, migrāciju, ģeopolitiskām pārmaiņām un

---

²² [IPCC Sestais novērtējuma ziņojums, 2021. gada augusts.](#)

rūpnieciskām vai citām avārijām, tai skaitā kodolavārijām, kas potenciāli var ietekmēt lielas lauksaimniecības zemes platības. Jāņem vērā arī tādi riski, kas ietekmē svarīgāko resursu (piemēram, mēslošanas līdzekļu, enerģijas u. c.) un ražošanas faktoru (piemēram, darbaspēka pieejamība pārtikas vai transporta nozarē) pieejamību un cenas pieņemamību. Pārtikas sistēmas digitalizācija sniedz lielu labumu, bet rada risku, ka var notikt kibernetizācijas, un to, ka zudumiem var būt lielāka ietekme. Kibernetizācijas lieliem pārtikas nozares uzņēmumiem nesen ir izraisījuši traucējumus pārtikas piegādes ķēdē. Ar ģeopolitiskām pārmaiņām saistīti riski aptver ārvalstu tiešās investīcijas kritiskajā infrastruktūrā ES, bioterrorismu vai konkurenci par piekļuvi būtiskiem resursiem vai precēm.

Šajā jaunajā riska vidē ES pārtikas piegādes ķēdei ir jātiek galā ar dažādām **atkarībām un vājiem punktiem**. Piemēram, 76 % no ES barībā izmantoto eļļas augu sēklām tiek importēti. Zivju nozare lielā mērā ir atkarīga no importa, jo, vērtējot piecas visvairāk patērētās sugas, ES spēj sev nodrošināt tikai 14 % no vajadzīgā apjoma.

Dažu importa produktu gadījumā ES izmanto **ierobežotu skaitu avotu**. Sojas pupu ražošana lielākoties notiek trīs valstīs, kas veido 85 % no ES importa, un kukurūza tiek importēta galvenokārt no divām valstīm, kas nav ES dalībvalstis. Tādi resursi kā mēslošanas līdzekļi vai ķīmiskās vielas nāk no dažām kaimiņvalstīm. Daudzas barības un pārtikas piedevas, piemēram, aminoskābes, vitamīni un veterinārie produkti, galvenokārt tiek importētas un dažkārt no vienas piegādātājvalsts.

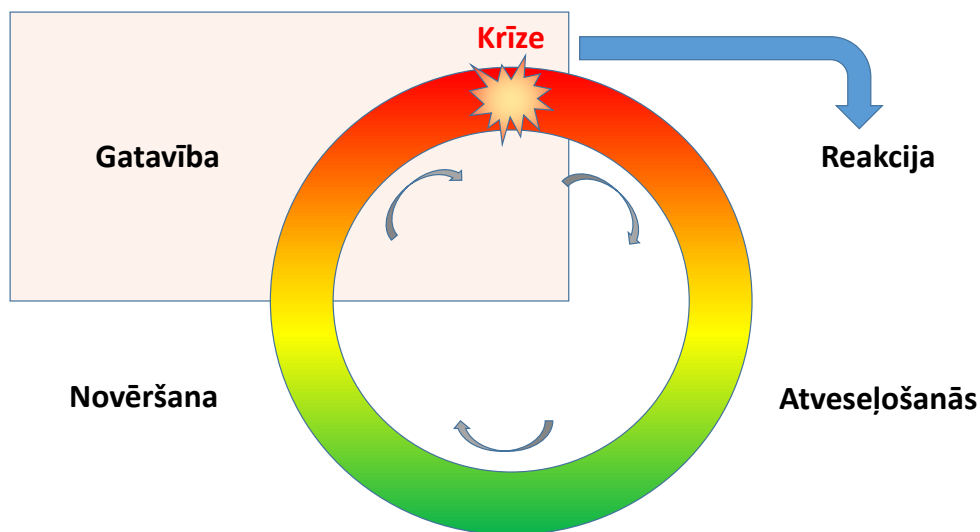
Pārtikas piegādes ķēžu sarežģītība, kas ir cieši saistīta ar citām rūpniecības ekosistēmām, piemēram, transportu un enerģētiku, apgrūtina spēju reaģēt krīzes situācijās. Šo savstarpējo atkarību dēļ traucējumi citā ekonomikas nozarē var radīt traucējumus pārtikas apgādē. Piemēram, iepakojuma materiālu trūkums Covid-19 krīzes laikā apdraudēja olu piegādi. Specializētas intensīvas ražošanas sistēmas, kas, iespējams, ir ekonomiski lietderīgākas, krīzes laikā var nebūt visnoturīgākas.

5. ES ĀRKĀRTAS RĪCĪBAS PLĀNS PĀRTIKAS NODROŠINĀJUMAM

Nesenā krīze ir parādījusi, ka ir nepieciešams nostiprināt koordināciju un uzlabot ārkārtas rīcības plānošanu, lai ES būtu gatava riskiem, kas var apdraudēt ES pārtikas apgādi un nodrošinātību ar pārtiku. Mērķis ir novērst Covid-19 krīzes laika notikumu atkārtosanos, kad koordinācijas pasākumus ES līmenī bija jāveic *ad hoc* kārtībā un jāizstrādā uz vietas.

Krīzes pārvarēšanā izmantotajam katastrofas ciklam ir četras galvenās fāzes: i) novēršana, ii) gatavība, iii) reakcija un iv) atveseļošanās. Ārkārtas rīcības plānošana ir daļa no gatavības fāzes, kurā ir jāapzina apdraudējumi, kas var skart sabiedrību, un to iespējamā ietekme. Tāpēc galvenā uzmanība ir pievērsta **gatavības fāzei** un atbalstam, ko sniedz dalībniekiem, kas ir atbildīgi par reaģēšanu uz krīzi. Ārkārtas rīcības plāns attieksies uz visu pārtikas sistēmu, sākot ar resursiem un beidzot ar pārtikas piegādi patērētājiem mazumtirdzniecībā vai ar ēdināšanas pakalpojumiem.

1. attēls. Ārkārtas rīcības plāna tvērums pārtikas apgādes nodrošināšanai un pārtikas nodrošinājuma panākšanai krīzes laikā

Ar ārkārtas rīcības plānošanu nav paredzēts dublēt vai iejaukties attiecīgajos lēmumu pieņemšanas procesos, kuros pieņem lēmumus par reakciju uz krīzi, kā paredzēts esošajās rīcībpolitikās, piemēram, KLP, KZP un vispārīgajos pārtikas aprites tiesību aktos. Tās ir jāņem vērā un jāpievēršas veidiem, kā atbalstīt to publisko un privāto dalībnieku koordināciju, kas ir iesaistīti reaģēšanā uz krīzi.

Kā paziņots stratēģijā “No lauka līdz galdam”, transnacionālas krīzes gadījumā Komisija koordinēs īpašu mehānismu, kurā būs iesaistītas dalībvalstis. Darbībām, kas, iespējams, būs vajadzīgas valstu un ES līmenī, ir un būtu jāsniedz būtiska pievienotā vērtība koordinācijas ziņā.

5.1. Principi, kas jāievēro krīzes laikā

No pandēmijas gūtās atziņas ir pamats pieejai, ko var izmantot, lai krīžu laikā nodrošinātu pārtikas apgādi un panāktu nodrošinātību ar pārtiku. Šie principi veicinās strukturētu koordināciju starp dalībvalstīm un Komisiju, ņemot vērā to, ka krīzes nākotnē var nelīdzināties krīzēm, kas notikušas iepriekš.

Lai uzlabotu gatavību, ātri identificētu gaidāmas krīzes pazīmes un koordinētu reakciju visos līmeņos, ir būtiski, ka starp visām pārtikas piegādes ķēdē iesaistītajām pusēm tiek izmantota uz sadarbību vērsta pieeja. Tā sekmēs ES pārtikas piegādes ķēdes noturību.

Ņemot vērā ekonomikas sektoru savstarpējo atkarību, ir vajadzīga pienācīga horizontālā koordinācija starp politiskās un administratīvās kompetences jomām un saskaņotība ar citiem krīzes instrumentiem, īpaši tad, ja krīzi izraisa ārēji pārtikas piegādes ķēdes faktori, kā tas bija Covid-19 krīzes gadījumā, vai kā tas būtu tad, ja, piemēram, vairs netiktu nodrošināta energoapgāde. Tāpēc ārkārtas rīcības plānošanā vajadzētu ievērot

pietiekamu elastību, kas ļautu pielāgoties šiem instrumentiem un ar tiem mijiedarboties. Noturības iniciatīvām un jauniem ārkārtas rīcības plānos paredzētajiem pasākumiem saskaņā ar Eiropas zaļo kursu vajadzētu būt ilgtspējīgiem un zaļiem.

Tirgus nelīdzsvarotība būtu jāuzrauga un vajadzības gadījumā ātri jānovērš, pilnībā izmantojot instrumentus, kuri pieejami KLP un KZP satvarā, kā arī attiecīgos ieinteresēto personu apmaiņas un koordinācijas tīklus.

Arī turpmāk piegādes ķēdēm jādarbojas bez traucējumiem un tirdzniecības plūsmām jābūt vienmērīgām, arī tajās nozarēs, kas ir būtiskas pārtikas ķēdes darbībai. Piemēram, lai pārtikas piegādes ķēde darbotos netraucēti, svarīga nozīme ir transportam un transporta nozarē nodarbinātajiem. Tāpēc preču aprīte vienotajā tirgū ir jāgarantē, piemērojot Komisijas vadlīnijas par zaļajām joslām. Nevajadzētu pieņemt vienpusējus pasākumus, kas ierobežo eksportu uz citām dalībvalstīm, jo šādi pasākumi krīzi var saasināt. Lai izvairītos no trešu valstu ieviesti eksporta aizliegumiem un saglabātu starptautiskās tirdzniecības plūsmas, tiks nodrošināta agrīna koordinācija ar *AMIS* un starptautiskās tirdzniecības partneriem.

Pārtikas piegāde būtu arī jāstiprina, veicinot pārtikas nozarē nodarbināto pārrobežu un sezonas darbinieku brīvu un godīgu pārvietošanos.

Komunikācijai krīzes situācijā ir milzīga nozīme, jo dezinformācijas kampaņu un viltus ziņu laikmetā nepareiza informācija krīzi var padziļināt. Lai izvairītos no sasteigtiem lēmumiem un paniskas rīcības, ir vajadzīga agrīna, regulāra un pārredzama komunikācija ar ieinteresētajām personām un sabiedrību.

5.2. Pārtikas nodrošinājuma krīzgatavības un reaģēšanas mehānisms (*EFSCM*)

Lai īstenotu šos principus, Komisija izveidos Pārtikas nodrošinājuma krīzgatavības un reaģēšanas mehānismu, kura darbība balstīsies uz (jaunu) īpašu **ekspertu grupu, ko veidos dalībvalstu pārstāvji**, un reglamentu, kas reglamentēs grupas darbību.

Tā kā institucionālā struktūra dalībvalstīs atšķiras, dalībvalstu vārdā šajā mehānismā var būt iesaistītas vairākas valsts iestādes. Koordinācijas nolūkā **par kontaktpunktu būtu jānosaka viena iestāde**. Dalībvalstis ir atbildīgas par to, lai šis centrālais kontaktpunkts būtu kompetents visās ar attiecīgās valsts pārtikas ķēdes darbību saistītajās jomās. *EFSCM* mehānismā tiks iesaistītas arī trešās valstis, kuru pārtikas piegādes ķēde ir cieši integrēta ES pārtikas ķēdē.

Lai uzlabotu publiskā un privātā sektora sadarbību un partnerattiecības, sniegt ieguldījumu tiks aicinātas **ieinteresēto personu organizācijas**, kuru darbība ir saistīta ar ES pārtikas piegādes ķēdi. Šis nodoms izriet no Covid-19 krīzē gūtajām atziņām. Tas palīdzēs konstatēt krīzes agrīnās pazīmes, cieši uzraudzīt tās attīstību un mazināt nenoteiktību brīdī, kad krīze vērsīsies plašumā. Savukārt tas ļaus ātri noteikt reaģēšanas prioritātes un lēmumu pieņemējiem sniegt pienācīgus padomus. Grupā vajadzētu būt pārstāvētiem visu pārtikas piegādes ķēdes posmu pārstāvjiem.

Komisija **ekspertu grupu periodiski sasauks**, lai uzlabotu ES sagatavotības līmeni. Sanāksmes būs veltītas tam, lai analizētu riska vidi un vājās vietas, kā arī strukturālos

jautājumus, kas jārisina, lai sagatavotību uzlabotu. Tas arī vairo uzticēšanos starp pārtikas ķēdes dalībniekiem. Uzticēšanās ir būtiska, lai pārvarētu krīzi un izvairītos no vienpusējiem lēmumiem, kas noved pie neoptimāliem kolektīvajiem rezultātiem.

Ārkārtas vai krīzes gadījumā, ja diskusijas vai koordinētas darbības nāktu par labu dalībniekiem, kas ir atbildīgi par reaģēšanu krīzes situācijās, ekspertu grupu var **sasaukt** nekavējoties un tik bieži, cik nepieciešams. Mehānisms tiks **iedarbināts tādu ārkārtas, neparedzamu un plaša mēroga notikumu vai risku gadījumā – neatkarīgi no tā, vai tos izraisa ar pārtikas piegādes ķēdi saistītie iekšējie vai ārējie cēloņi, – kas var apdraudēt ES pārtikas apgādi vai pārtikas nodrošinājumu** un vērsas plašumā vairāk nekā vienā dalībvalstī, un kam nepieciešama ES līmeņa koordinācija. Šādos gadījumos tiks sasaukta ekspertu grupas sanāksme. Lielākā daļa neseno tirgus traucējumu nebūtu attaisnojuši šādu ārkārtas sanākumi, jo tie neradīja nopietnus draudus nekaitīgas pārtikas pieejamībai un piekļuvei šādai pārtikai Eiropas Savienībā. Piemēram, neseno lokālo ekstrēmo laikapstākļu (sausuma, salnu) sekas radīja spriedzi tirgū, bet neizraisīja vispārēju ES pārtikas apgādes vai pārtikas nodrošinājuma apdraudējumu.

Šajā paziņojumā paredzētā mehānisma darbība **nedublēs citu esošo sagatavotības vai reaģēšanas struktūru** darbību. Tiks nodrošināta papildinoša mijiedarbība ar citiem mehānismiem, īpaši ar *ARGUS*, vispārējo ātrās trauksmes izziņošanas sistēmu²³, vispārējo krīzes vadības plānu pārtikas un barības nekaitīguma sfērā²⁴, Savienības civilās aizsardzības mehānismu (*UCPM*) un Ārkārtas reaģēšanas koordinēšanas centru (*ERCC*), Vienotā tirgus ārkārtas instrumentu (*SMEI*) un Padomes integrēto krīzes situāciju politiskās reaģēšanas mehānismu.

5.3. Eiropas Pārtikas nodrošinājuma krīzgatavības un reaģēšanas mehānisma (*EFSCM*) darbības

5.3.1. Prognozēšana, riska novērtēšana un uzraudzība

Lai uzlabotu sagatavotību, sagatavotos nākotnei un izprastu neskaidrības un iespējamās vājās vietas, noderīga ir **prognozēšana, riska novērtēšana vai neaizsargātības analīze**. Vairākas dalībvalstis un Komisija regulāri veic šādu analīzi. Izmantojot *EFSCM*, tiks apspriesta un analizēta dažādu pieeju ietekme.

Tāpat *EFSCM* apzinās esošo neaizsargātību un savstarpējo atkarību, arī strukturālās nepilnības. Pārtikas ķēdes neaizsargātību var novērtēt nozares un ES līmenī, izmantojot dažādu vērtības ķēžu spriedzes testus, ko organizēs un koordinēs Komisija ar ieinteresēto personu organizāciju aktīvu iesaisti. Sadarbībā ar dalībvalstīm iespējams noteikt, kur notiek pārtikas ražošana un kuros reģionos vērojama potenciāli augsta koncentrācija. **Komisija veiks pētījumu, kura mērķis ir sīkāk analizēt pārtikas piegādes ķēdes**

---

²³[Komisijas Lēmums 2006/25/EK](#).

²⁴[Komisijas Īstenošanas Lēmums \(ES\) 2019/300, C/2019/1064](#).

neaizsargātību un kritisko infrastruktūru. Pētījuma konstatējumi tiks apspriesti ekspertu grupā.

Lai stiprinātu sagatavotību un nodrošinātu reaģēšanai vajadzīgo informāciju, svarīga nozīme ir vairākām agrīnās brīdināšanas sistēmām. Dažas agrīnās brīdināšanas sistēmas uzrauga ražošanas virzītājspēkus, kas saistīti ar klimatu un laikapstākļiem, piemēram, kultūraugu attīstības uzraudzībai izveidotā *MARS* sistēma, kas apliecināja savu nozīmīgumu, kad 2018. un 2019. gadā sausums skāra lopbarības kultūras laikā, kad tika izstrādāti rīcībpolitikas pasākumi reaģēšanai uz šādiem ekstrēmiem laikapstākļiem. Lauksaimniecības un zivsaimniecības tirgus novērošanas centri sniedz informāciju par faktoriem, kas nav saistīti ar klimatu, kā arī izstrādā īstermiņa un vidēja termiņa prognozes. Tiks apsvērti **īpaši infopaneļi pārtikas apgādes un pārtikas nodrošinājuma uzraudzībai**, kas papildinās jau esošos.

Digitalizācijai var būt izšķiroša nozīme savlaicīgas informācijas sniegšanā un tirgus pārredzamības turpmākā uzlabošanā. Ne vienmēr ir precīzi zināma tāda svarīga informācija kā, piemēram, komerciālo un valsts rezervju apjoms. Lai uzlabotu informācijas plūsmu krīžu laikā, varētu mobilizēt arī tehnoloģijas un lielos datus. **Komisija apsvērs jauno tehnoloģiju potenciālu** ar mērķi uzlabot sagatavotību pārtikas nodrošinājuma krīzēm.

Viena no galvenajām grūtībām krīzes situācijās ir lielā nenoteiktība un strauji mainīgie apstākļi. **Proaktīvs korespondentu tīkls**, ko veido valsts iestādes un privātā sektora organizācijas, var nodrošināt labāku informācijas plūsmu.

5.3.2. Koordinācija, sadarbība un saziņa

Visām iesaistītajām personām labumu dos **informācijas** un paraugprakses **apmaiņa** par valstu un Eiropas iniciatīvām, izmantojot digitālās platformas. Dalībvalstis tiks mudinātas arī turpmāk īstenot savus nacionālā līmeņa ārkārtas rīcības plānus vai tādus izstrādāt un ar tiem dalīties. Šādi plāni uzlabos sadarbību starp valstu iestādēm ES mērogā un visos līmeņos līdz reģionālajām un vietējām pašvaldībām, kā arī veicinās **partnerattiecības ar privātā sektora dalībniekiem** visā pārtikas piegādes ķēdē, arī ar pārtikas bankām un citām NVO.

Visos interesējošos jautājumos, arī par iespējamiem pasākumiem, kas krīzes gadījumā jāizstrādā, ieteikumu izstrāde krīžu risināšanai tiks koordinēta ar *EFSCM* nolūkā palīdzēt Komisijai sagatavot rīcībpolitiskās iniciatīvas. Sadarbība ar privātā sektora dalībniekiem *EFSCM* ietvaros atvieglos gan publiskā, gan privātā sektora veikto reaģēšanas pasākumu koordināciju un ietvers, piemēram, brīvprātīgas vienošanās. Piemēram, tiks izstrādāti ieteikumi par to, kā **nodrošināt piegādes avotu daudzveidību starp īsākām un garākām pārtikas piegādes ķēdēm**.

Atbalstot attiecīgās globālās un reģionālās iniciatīvas, īpaši *AMIS*, un tajās piedaloties, tiks nodrošināta koordinācija un sadarbība **ar starptautisko sabiedrību**. Tas ir būtiski, lai pēc iespējas mazinātu tādas valsts vai reģionālas rīcībpolitikas izstrādi, kas varētu apdraudēt kopējo labumu, īpaši tāpēc, ka ES pārtikas apgādi un pārtikas nodrošinājumu ietekmējošiem notikumiem varētu piemist globāla dimensija.

Lai uzlabotu novēršanu un sagatavotību, ļoti svarīgi ir kopīgi **mācīties** no iepriekšējām krīzēm. Tiks kopīgota un apspriesta krīžu retrospektīvā analīze. Galvenie secinājumi, to vidū strukturālās izmaiņas, kas uzlabotu reaģēšanu krīzes situācijās, tiks paziņoti ekspertu grupai.

Liela nozīme ir labai **saziņas** praksei. Šādas prakses pamatā ir pārredzama un pierādījumos balstīta informācija, kas iegūta no uzticamiem tīkliem. Iepriekšminētā datu vākšana un analīze uzlabos informācijas ticamību. Apmaiņa par ārkārtas rīcības plānošanu dažādos līmeņos palīdzēs ekonomikas dalībniekiem un amatpersonām plānot reaģēšanas pasākumus un uzzināt, ko sagaida no viņiem individuāli. Ieinteresētajām personām un sabiedrībai būs pieejami pienācīgi ziņojumi par *EFSCM* darbībām. Tiks piemēroti vispārīgie mērķi un principi, kas attiecībā uz saziņu ar pārtikas nekaitīgumu saistītajā krīzes situācijā ir noteikti Regulas (EK) Nr. 178/2002 8.a un 8.b pantā.

Ekspertu grupā tiks izstrādātas un apspriestas īpašas vadlīnijas saziņai krīzes situācijās, un tajās tiks aptverti principi, kas jāievēro lielas nenoteiktības apstākļos vai lai nodrošinātu visu privātā un publiskā sektora dalībnieku koordinētu pieeju.

6. SECINĀJUMI

ES gūst labumu no diversificētām pārtikas sistēmām, atbalstoša rīcībpolitiskā satvara, vienotā tirgus, kas savieno gandrīz 450 miljonus patērētāju, un ekonomikas, kas ir atvērta pārējai pasaulei. Tomēr mainīgajā riska vidē pēc mācībām, kas gūtas Covid-19 krīzē, būtu jāpaaugstina sagatavotības līmenis. Gatava risinājuma, kā rīkoties nākotnē neprognozējamās krīzes gadījumā, nav. Labākais risinājums ir uzlabot zināšanas par neaizsargātību un riskiem un pēc iespējas riskus mazināt, kā arī radīt un uzturēt procesuālas spējas reaģēt ātri, koordinēti un uz sadarbību balstītā veidā, pamatojoties uz tādu ES rīcībpolitikas pasākumu kopumu, kas atbalsta sistēmas noturību un nodrošina krīzes pārvarēšanas instrumentus.

Šāds ir ārkārtas situāciju plānošanas nolūks un mērķis, ar kādu izveidots *EFSCM*, kas apvienos Komisiju, dalībvalstis, attiecīgās trešās valstis un ieinteresēto personu organizācijas. *EFSCM* satvarā Komisija un pārējie dalībnieki izstrādās šā paziņojuma pielikumā aprakstīto papilddarbību kopumu.